

Урок 13

Діалектні та
просторічні
слова

Діалектизми - слова або словосполучення, характерні лише для певних територій, на яких функціонує загальнонародна національна мова.

Діалектні слова використовують переважно в **розмовному і художньому стилях**.
У художніх текстах за допомогою цієї лексики передають місцевий колорит, специфіку побуту.

Для пояснення значень діалектних слів існують спеціальні **словники діалектів**.
У тлумачних словниках діалектні слова подають з позначкою *діал.*

[Словник закарпатських слів](#)

[Словник галицького діалекту](#)

Відшукайте літературні відповідники поданих діалектів, скориставшись онлайн-словниками

Гуслі –

[Словник закарпатських слів](#)

буцигарня –

бусько –

мешти –

[Словник галицького діалекту](#)

пацьорки –

олувко –

кнайпа –

склєп –

Перевірте себе

Гуслі – скрипка;

буцигарня – в'язниця;

бусько – лелека;

мешти – туфлі, взуття;

пацьорки – намисто;

олувко – олівець;

кнайпа – бар, кафе;

склєп – магазин.

ДІАЛЕКТИЗМИ

Бараболя, крумплі – **КАРТОПЛЯ**

Бовдур – **ДИМАР**

Вивірка – **БІЛКА**

Жалива – **КРОПИВА**

ДІАЛЕКТИЗМИ

Живець – ДЖЕРЕЛО

Когут – ПІВЕНЬ

Колиба – ХАТИНА

Плай – СТЕЖКА В ГОРАХ

ДІАЛЕКТИЗМИ

Чічка – **КВІТКА**

Файний – **ГАРНИЙ**

Кичера – **БЕЗЛІСА ГОРА**

Кеба – **РОЗУМ**

Прочитайте прислів'я, замінивши діалектні слова дібраними з довідки синонімами - загальноновживаними словами. Чи виграли від цього прислів'я? Чому?

1. Чужими руками добре ватри брати.
2. Файний, як лялька з болота.
3. Так пливе, як тупиця попід воду.
4. Як повна скриня, то й ми газдині.
5. У майстра повна тайстра.

Довідка: гарний, сокира, багаття, господиня, торба.

Перевірте себе

1. Чужими руками добре **багаття** брати.
2. **Гарний**, як лялька з болота.
3. Так пливе, як **сокира** попід воду.
4. Як повна скриня, то й ми **господині**.
5. У майстра повна **торба**.

Вправа 94. Прочитайте слова й поєднайте їх у синонімічні пари. Запишіть ці пари, ставлячи першим діалектне слово

Гарно, ватра, подвір'я, вивірка, господиня, легінь, білка, обійстя, газдиня, переляканий, гаразди, файно, досатки, парубок, вогнище, перепуджений.

Перевірте себе

Файно - гарно;

ватра - вогнище;

обійстя - подвір'я;

вивірка - білка;

газдиня - господиня;

легінь - парубок;

перепуджений - переляканий;

гарази - достатки.

Під терміном **ПРОСТОРІЧНА ЛЕКСИКА** розуміють два різні поняття, а саме:

- спотворені, помилкові слова в неграмотному мовленні: *урем'я, звиняйте, скіко (скільки);*
- згрубіла, знижена лексика, що входить у систему загальноновживаної мови, але вживання її не підтримується з етичних міркувань: *витріщитись, дрихнути, жерти;*
- росіянізми: *до свідання, пожалуста.*

**Зверніть
увагу**

Просторічних слів
варто уникати в
повсякденному
спілкуванні.

Вправа 96. Прочитайте речення. Знайдіть просторічні слова й поясніть, з якою метою автори скористалися ними. Доведіть, що вживання таких слів у повсякденному спілкуванні є недоречним та свідчить про некультурність мовців.

1 Хто вас, босяцюги, на чужу землю просив? Забирайтеся, злидні чортові! (М. Стельмах)

2 Ми всі ходимо по цьому дому з мобілами, бо розгубимося.
(Є. Кононенко)

3 Давайте, баришня, пожарну скоріш! Пожар! (Остап Вишня)

4 Я все ніяк допетрати не міг, що крутиться Земля, мов куля кругла.
(Б. Олійник)

Перевірте себе

1 Хто вас, **босяцюги**, на чужу землю просив? Забирайтеся, злидні **чортові!** (М. Стельмах)

2 Ми всі ходимо по цьому дому з **мобілами**, бо розгубимося.
(Є. Кононенко)

3 Давайте, **баришня**, пожарну скоріш! Пожар! (Остап Вишня)

4 Я все ніяк **допетрати** не міг, що крутиться Земля, мов куля кругла.
(Б. Олійник)

1. Чи можна вважати діалектизми унормованою літературною лексикою? Чому?
2. Чому, на вашу думку, з'являються просторічні слова?